

”לפי חרב” – שיעור בבטחון
הרב מואיז נבון

במדבר פרק כב פסוק כג ותרא האתון את מלאך יקנוק נצב בדרך וחרבו שלופה בידו ותט האתון מן הדרך ותלך בשדה ויך בלעם את האתון להטתה הדרך:

רש"י במדבר פרק כב

וחרבו שלופה בידו - אמר רשע זה הניח כלי אומנותו, שכלי זיינן של אומות העולם בחרב, והוא בא עליהם בפיו, שהוא אומנות שלהם, אף אני אתפוש את שלו ואבוא עליו באומנותו. וכן היה סופו (במדבר לא, ח) **ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב**:

במדבר רבה (וילנא) פרשת בלק פרשה כ"ג

... ותרא האתון את מלאך ה' וכי לא היה יכול המלאך לנשוף בו ויוציא רוחו אלא אם כן שלף **חרבו**! והרי כתיב בסנחריב (ישעיה לז) ויצא מלאך ה' ויכה במחנה אשור וכתב (שם) /ישעיהו/ מ' וגם נשף בהם חייהם אלא כך אמר לו הפה נתן ליעקב שנאי (בראשית כז) הקול קול יעקב והידים ידי עשו וכתב (שם /בראשית כ"ז/) ועל חרבך תחיה, והאומות כולם בחרב חייהם ואתה חלפית אמונתך ותבא עליהם בשלהן אף אני אבוא עליך בשלך לכך כתיב וחרבו שלופה בידו.

במדבר פרק לא פסוק ח ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם את איוי ואת רגס ואת צור ואת חור ואת רבע חמשת מלכי מדין **ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב**:

רש"י במדבר פרק לא

בחרב - הוא בא על ישראל, והחליף אומנתו באומנותו, שאין נושעים אלא בפייה ע"י תפלה ובקשה. ובא הוא ותפש אומנותו לקללם בפיו, אף הם באו עליו והחליפו אומנותם באומנות האומות, שבאין בחרב, שנאמר (בראשית כז, מ) ועל חרבך תחיה:

מזרחי (רא"ם) במדבר פרק לא פסוק ח

בחרב הוא בא על ישראל והחליף אומנתו וכו'. דאם לא כן "בחרב" למה ליי:

Nechama Leibowitz, Torah Insights, p.134

For years I searched Rashi's super-commentaries for an answer, without success, until I came across Nefesh HaGer...

נפש הגר, רב מרדכי בן-צבי לעווענשטיין (1906)

"לפי חרב" בכל התורה מתרגם אונקלס "לפתגם דחרבא" [מילת החרב] וכן מתרגם יוב"ע **בנביאים**. ותרגומים אלו רבים הם בתורה ובנביאים וצריכים ביאור. הנה המתרגמים הקדושים יוב"ע ואונקלס ראו בעיניהם המפיקים נוגה בתורה ובנביאים כל מקום שהחרב ביד ישראל להרוג את עמים אחרים כתוב בו בלשון "לפי חרב" או אפילו אם המלהמה בין ישראל נגד אחיהם כלומר בין ישראל לישראל כתוב גם "לפי חרב" או במקום שישראל היו הורגים את אחיהם בדין התורה כמו אצל עיר הנדחה "הכה תכה את העיר ההוא לפי חרב" אבל במקום שהחרב ביד אומות העולם להרוג ח"ו את ישראל או האומות לעמים אחרים לוחמים זה עם זה כתוב בהם סתם לחרב או בחרב ולא הזכיר הכתוב בהם הלשון לפי חרב והלא דבר הוא: אמנם גרסינן בגמרא (ב"ב דף קכג) "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד **האמרי בחרבי ובקשתי**", וכי בחרבו ובקשתו לקח! והלא כבר נאמר "כי לא בקשתי אבטח וחרבתי לא תושיעני (תה' מד' ז), אלא "חרבתי" זו תפילה "קשתי" זו בקשה עכ"ל הגמרא, תקבלה הזאת היתה להתרגמים הקדושים האלה ודרשו זאת בלשון "לפי חרב" שכתוב אצל ישראל ותרגמו "לפתגם דחרבא" שהכוונה על "פתגם התפילה". וכן דרש אונקלס על פסוק "ואני נתתי לך שכם ... בחרבי ובקשתי" ותרגם "בצלותי ובבעותי" כמו שדרש הגמרא, אבל בחרב עמים אחרים לא כתיב בתורה ובנביאים "לפי חרב"...

בראשית פרק מח (כא) ויאמר ישׂראל אל יוסף הנה אנכי מת והינה אלהים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם: (כב) ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמרי **בחרבי ובקשתי**: פ

רש"י בראשית פרשת ויחי פרק מח פסוק כב

... בחרבי ובקשתי - כשהרגו שמעון ולוי את אנשי שכם נתכנסו כל סביבותיהם להזדווג [להלחם] להם וחגר יעקב כלי מלחמה כנגדן. דבר אחר שכם אחד היא הבכורה שיטלו בניו שני חלקים... אשר לקחתי מיד האמורי - מיד עשו שעשה מעשה אמורי. דבר אחר שהיה צד אביו באמרי פיו: בחרבי ובקשתי - היא חכמתו ותפלתו:

Comment [MN1]: One of the great questions that the religious personality grapples with is: What role is trust in God (*bitachon*) to play in human activity? The answer, I suggest, can be found in understanding Rashi's use of a Midrash he saw fit to repeat in two separate places within the narrative of Balaam, the magician hired to curse Israel.

Comment [MN2]: In this week's parsha we read of Balaam the magician, who comes to curse the Jewish people enroute to the land of Israel. As he makes his way to the desert encampment of the Jews, an angel stands in his way, sword drawn in opposition.

Comment [MN3]: Rashi wonders at the symbolism of the drawn sword – indeed, an angel merely standing in the way should be enough to stop the parade.

Comment [MN4]: Rashi is quoting the Midrash, which asks the question – what did he need to use a sword for? This is the textual question to which Rashi is bringing the midrash to answer – by the way this is a CLASSIC example of how Rashi just gives the answer to the textual issue and doesn't bother to give you the question – you have to figure it out – i.e, if he is commenting – it ...

Comment [MN5]: Alternate Source (same): ...

Comment [6MN]: ויחר אף אלהים כי הולך הוא וייתב, מלאך ה' מלאך של גימ' היה ונעשה לו לטען ושני נערו

Comment [MN7]: So this is why Rashi brings this midrash – but note that he ref...

Comment [MN8]: Interestingly, Rashi was not satisfied with the explanation in 23:22 and brings the SAME MIDRASH now he ...

Comment [MN9]: Even though he says here prayer & petition, we will see that this does not preclude action – even according to Rashi in his own words.

Comment [MN10]: Miz & Gur Aryeh – say he's Rashi explains the superfluous "beherv" -

Comment [MN11]: NL not satisfied with this answer...

Comment [MN12]: Book on Onkelos ("HaGer").

Comment [MN13]: So we learn an amazing point about the sword of Israel – it is really the PRAYER of Israel! But does this mean we are to simply pray?? Some might ...

Comment [MN14]: Rashi provides 2 explanations for BeHarbi UbeKashti – real sword used against Shechem OR taking portion (sachem/helek) from Eisav through ...

Comment [15MN]: **באתי לך - לפי שאתה טורח**

Comment [16MN]: חלק הוא, והרבה יש לו דומים לקרא (תהלים כא יג) כי

Comment [MN17]: The herev and keshet refer to Yaakov's taking his shekem from Eisav.

מהרש"א חידושי אגדות מסכת בבא בתרא דף קכג עמוד א
 "חרבי זו התפלה ובקשתי זו בקשה" וכו' אמרו בלשון אחר "בחרבי ובקשתי" במצות ומעשים טובים, אבל רש"י בחומש פירש "בחרבי ובקשתי היא חכמתו ותפלתו" עכ"ל. ולא ידענו למה לקח לו דרך אחרת והניח דברי התלמוד גם הב"ר ודו"ק:

Comment [MN18]: Mahasha says Gem BB 123 quoted in NHG tells Prayer&Petition; Midrash tells Mitzvot&GoodDeeds – why does Rashi say WISDOM & PRAYER asks Maharsha ...

רש"י בראשית לב:ט
 [בהכנה לפגישה עם עשו, יעקב] התקין עצמו לשלשה דברים **לדורון, לתפלה ולמלחמה**. לדורון להלן (פסוק כא) "ותעבור המנחה על פניו". לתפלה (פסוק ט) "אלהי אבי אברהם". למלחמה "והיה המנחה הנשאר לפליטה":

Comment [19MN]: חרבי זו התפלה ובקשתי זו בקשה כו'. וכן ת"א כינה הכתוב התפלה והבקשה בחרב וקשת כי התפלה תועיל ליעקב במקום ברכת החרב על חרבך תחיה שניתן לעשו וכמ"ש הקול קול יעקב וגוי והבקשה תועיל לו במקום ברכת הקשת שניתן לישמעאל והי' קשת או שיהיה מלת בקשתי לפי

... וראיה לדברינו (שמות י"ז י"ג) "ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו" לפי חרב" ותרגם "ותבר יהושע את עמלק ואת עמיה" לפתגם דחרבא" ושם מפורש תפילה שהיה הנצחון ע"י תפילת משה כמ"ש שם "ויחי ידיו אמונה עד בא השמש ותרגם והוה ידוהי פרישן "בצלוי" [תפילה] עד דעאל שמשא, ...

Comment [MN20]: Dayek VeTimzah Kal – why does Maharsha end like this if he just asked a question???

שמות פרק יז (ח) ויבא עמלק וילחם עם ישראל בִּרְפִידִם: (ט) ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא להלחם בעמלק מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה האלהים בְּיָדִי: (י) ויעש יהושע כְּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶׁה אָהָרֹן וְחֹר וְעֹלֹו רֹאשׁ הַגְּבִיעַ: (יא) והיה כְּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגַבְרֵי יִשְׂרָאֵל וְכָאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְגַבְרֵי עַמְלֵק: (יב) וידי משה כבדים ויקחו אֶבֶן וַיִּשְׁמֹו תַחְתָּיו וַיִּשָּׁב עָלֶיהָ וְאָהָרֹן וְחֹר תָּמְכוּ בְּיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי כִּדְוֹ אֲמוֹנָה עַד בָּא הַשָּׁמֶשׁ: (יג) ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו **לפי חרב**: פ

Comment [MN21]: ROmb tries to answer Maharsha but I don't think it work

Comment [MN22]: Source:

Comment [MN23]: NHG brings point that whereas Jews use LEFI HAREV which is Prayer, Goyim use Herev only:

Comment [MN24]: Does Lefi Harev include actual warfare? Lets continue the expansion of the NHG...

Comment [MN25]: NHG brings more proofs of usage – and also shows how

Comment [MN26]: This example is the most telling for while NHG says this was

Comment [27MN]: בעל הטורים **מזות פרק יז פסוק ח (ח)**

משנה מסכת ראש השנה פרק ג משנה ח
 - והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגומר (שמות י"ז) וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה! אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים ואם לאו היו נופלין.
 - כיצא בדבר אתה אומר (במדבר כ"א) עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשדך וראה אותו וחי וכי נחש ממית או נחש מחיה אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהן שבשמים היו מתרפאים ואם לאו היו נימוקים ...

Comment [MN28]: Moshe's initiative w/o direction from God.

Comment [MN29]: God is brought in via the symbol - as One to have FAITH in but not to "sit and watch"

תורה תמימה הערות במדבר פרק כא הערה י
 ... ויש להעיר בשנוי הלשונות, בדברשה הקודמת אמר, לומר לך כל זמן וכו', וכאן בדברשה שלפנינו לא אמר כן רק בקצור בזמן וכו'. וי"ל הכונה משום דענין מלחמה הוא דבר שיקרה גם לדורות ובא להורות ולומר הדרך שיתנהגו בה ישראל כדי שיצליחו, ולכן אמר הלשון לומר לך לדורות שכל זמן שיעשו ישראל כן, כלומר שישעבדו את לבם לאביהם שבשמים, יצליחו, משא"כ ענין הנחש שבפרשה כאן היה ענין זמני לאותה שעה לבד ולא שייך בו הוראה וצויו לדורות, ולכן לא אמר בזה לומר לך שכל זמן וכו', אלא רק ספור הענין לשעתו שבזמן שהיו משעבדים את לבם היו מתרפאים, ודו"ק:

Comment [30MN]: רש"י שמות **מזות פרק יז פסוק יב**

R. J. Sacks, Beshallah, p.120.

The real meaning of the battle against Amalek, as understood by the Mishna, is that it showed the inner, psychological, spiritual and emotional dimension of the Divine Presence. The Israelites won not because God fought the battle for them, but because God gave them the strength to fight the battle themselves.

Comment [MN31]: Malbim explains it was NATURAL war W/O OPEN MIRACLE:

Comment [MN32]: Some very strange wording here is actually very telling. First the Mishna ...

נפש הגר, (המשד)
 הג"ה: והנה מה נעים דברי רש"י כב' מטות (ל"א: ח) "ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב", ופירש"י "בחרב" הוא בא על ישראל והחליף אומנתו באומנתם שאין נושעים אלא בפייהם ע"י תפילה ובקשה ובא הוא ותפש אומנותם לקללם בפיו אף הם באו עליו והחליפו אומנותם באומנות האומנות שבאים בחרב שנאמר "ועל חרבך תחיה" עכ"ל רש"י. ולכאורה קשה מה הרגיש בזה רש"י שהוכרח לזה הדרשה (והרא"ם והגור אריה כתבו "דאליכ' בחרב' למה ליז" עכ"ל. ונראה דא"כ יקשה על כל מה שכתוב בתורה פעמים הרבה "בחרב" "לפי חרב" למה ליה למכתב! אָמַנְס רש"י הרגיש למה כתיב בחרב הו"ל למכתב לפי חרב שבכ"מ אם החרב ביד ישראל להרוג שונאם העכו"ם כתיב תמיד **לפי חרב** והו"ל ואת בלעם בן בעור הרגו "לפי חרב" ולפי זה יהיה התירוץ של רש"י מתוק, הוא בא על ישראל והחליף אומנתו באומנתם שהם נושעים אלא בפייהם ע"י תפילה ובקשה, ובא הוא ותפש אומנתם לקללם בפיו אף הם באו עליו וכו', לכן כתיב **בחרב** כמ"ש אצל האומנות כדלעיל:

Comment [MN33]: The mishna is composed actually of two examples – war and plague. For war, clearly the people

Comment [MN34]: The Mishna understands the verse to be metaphoric – that Moshe's hands reflected the state of

Comment [MN35]: TT explains symbiosis: Moshe raised hands s.t. Jews looked heavenward in faith and thus the

MN: Through his judicious repetition of the Midrash, Rashi has highlighted a fundamental rule in the Bible which, as it turns out, is also a fundamental rule of faith.

Comment [36MN]: כונת הענין **כל בכונת הלב תליא מילתא,**

Comment [MN37]: And here Sacks emphasizes point that war was about where Jews were at spiritually, all about FAITH.

Comment [MN38]: And herein is the whole point to faith – it provides an inner

תהלים פרק ב

(א) לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד : ... (ח) אֵלֶּה בְּרִכָּב וְאֵלֶּה בְּסוּסִים וְאַנְחֵנוּ בְּשֵׁם יְקֹנֵךְ אֱלֹהֵינוּ נִזְכִּיר : ...

רז"ק תהלים פרק כ פסוק א

(א) המשוורר היה אומר אותו בעבור דוד בצאתו למלחמה ואמר :

...
(ח) "אלה ברכב ואלה בסוסים", האויבים באים עלינו ברכב ובסוסים, והיו בוטחים בהם, כמו שנאמר (ישעיה לא, א) : ויבטחו על רכב כי רב. "ואנחנו בשם ה' אלהינו נזכיר", כשנזכיר שמו ונקראהו אנחנו ננצח, ואנחנו ברגל ננצח הרכב והסוסים :

דעת המקרא, עמוס חכם, תהלים כ:ח, הערה 3

ולענין יש לומר, שאין כאן כוונת הכתובים, שצבא ישראל אינו זקוק לרכב ולסוסים ואינו צריך להשתדל לשכלל את כלי מלחמתו. אלא הכוונה לומר, שאפילו יש לישראל נשק רב מאוד ומשובח מאוד, אין ישראל בוטח בכוחו שלו, אלא בכח ה', ובוזה יתרונו על אויביו.

רמב"ם הלכות מלכים פרק ז הלכה טו

מי האיש הירא ורך הלבב כמשמעו, שאין בלבו כח לעמוד בקשרי המלחמה, ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זכרונו מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה, וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה, שנאמר אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם, ולא עוד אלא שכל דמי ישראל תלויין בצוארו, ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו, הרי זה כמי ששפך דמי הכל, שנאמר ולא ימס את לבב אחיו כלבבו, והרי מפורש בקבלה ארור עושה מלאכת ה' רמיה וארור מונע חרבו מדם, וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כי מלחמות ה' אדוני נלחם ורעה לא תמצא בך וגו' והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך.

Comment [39MN]: בְּיָוִם צָרָה יִשְׁגָּבֶד שֵׁם אֱלֹהֵי יַעֲקֹב :
(ג) יִשְׁלַח עֲזָרָךְ מִקִּדְשׁ וּמִצִּיּוֹן יִסְעָדֶךָ :
(ד) יִזְכֹּר כָּל מִנְחֹתֶיךָ וְעוֹלֹתֶיךָ יִדְשָׁנָה סִלָּה :
(ה) יִתֵּן לְךָ כְּלָבֶדֶךָ וְכָל עֲצָתֶךָ יִמְלֵא :
(ו) נִרְנְנָה בִישׁוּעָתֶךָ וּבְשֵׁם אֱלֹהֵינוּ נִדְגַל יִמְלֵא יְקֹנֵךְ כָּל מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ :
(ז) עֲתֵה יִדְעֵתִי כִי הוֹשִׁיעַ יְקֹנֵךְ מִשִּׁיחוֹ יַעֲרֶהוּ מִשְׁמִי קִדְשׁוֹ בְּגִבְרוֹת יִשַׁע יְמִינוֹ :

Comment [40MN]: הַפֶּה כָּרְעוּ וְנָפְלוּ וְאַנְחֵנוּ קָמְנוּ וְנִתְעוֹדָד :
(ו) יְקֹנֵךְ הוֹשִׁיעָה הַמְלִיךָ יַעֲנֵנוּ בְיָוִם קָרְאֵנוּ :

Comment [MN41]: Radak explains that (a) psalm is for GOING OUT TO WAR – action, (het) the goyim place their TRUST in the physical, the Jews through prayer express their TRUST in God and thus are victorious.

Similarly MD

מצודת דוד תהלים פרק כ פסוק ה

ואנחנו - רצה לומר הלא אתנו מעט רכב וסוסים ואך אנחנו נזכיר במלחמה שם ה' ומעמו נבקש העזר :

We are going to fight but we are going to pray for His help.

תפילה לשלום זיילי צה"ל

מי שיברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את זיילי
צבא הגנה לישראל, העומדים על משמר ארצנו וערי אלהינו
מגבול הקבנון ועד מדבר מצרים ומן הים הגדול עד לבוא
הערבה ביבשה באויר ובמים. יהן ה' את אויבנו הקמים עלינו
נגפים לפניהם. הקדוש ברוך הוא ישמר וישל את זיילינו מכל
צרה וצוקה ומכל נגע ומוזלה וישלחו ברכה והצלחה בכל
מעשה ידיהם. ידבר שונאינו תזותיהם ויעטרם בכתר ישועה
ובעטרת נצחון. ויקים בהם הכתוב: כי ה' אלהיכם ההלך
עמכם להלחום לכם עם איביכם להושיע אתכם: ונאמר אמן:

EXTRA

שמונה פרקים לרמב"ם פרק ח

אבל הלשון הנמצא לחכמים, והוא אומרם: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" - הרי הוא אמת, ומכוון אל מה שזכרנו, אלא שהרבה יטעו בו בני אדם, ויחשבו בקצת מעשי האדם הבחיריים - שהוא מוכרח עליהם, כגון הזיווג לפלונית, או היות זה הממון בידו. וזה אינו אמת, כי זאת האשה, אם היתה לקיחתה בכתובה וקידושין, והיא מותרת, ונשאה לפריה ורביה - הרי זו מצוה, וה' לא יגזור בעשיית מצוה; ואם היה בנשואיה פגם - הרי היא עבירה, וה' לא יגזור בעבירה. וכן זה אשר גזל ממון פלוני, או גנבו, או מעל וכחש ונשבע לו בממונו, אם נאמר שה' גזר על זה שיגיע לידו זה הממון ושיצא מיד זה האחר - הנה כבר גזר בעבירה. ואין הדבר כן, אלא כל מעשי האדם הבחיריים - בהם בלא ספק יימצאו המשמעת והמרי. כי כבר בארנו בפרק השני, שהציווי והאזהרה התוריים אמנם הם במעשים אשר לאדם בחירה בהם אם יעשה או לא יעשה, ובזה החלק מן הנפש תהיה יראת שמים, ואינה בידי שמים, אלא היא מסורה לבחירת האדם, כמו שבארנו. ואם כן, אומרם 'הכל' - אמנם ירצו בו הדברים הטבעיים, אשר אין לאדם בחירה בהם, כגון היותו ארוך או קצר, או רדת מטר או בצורת, או הפסד אויר או בריאותו, וכיוצא בזה מכל מה שבעולם, חוץ מתנועות האדם ומנוחותיו.

Comment [MN42]: Everything in hands of heaven – means fate type things in nature – but activities of man are largely related to mitzvah and aveira and so in man's hands.

תורה תמימה הערות שמות פרק יז הערה ח

ח) אינו מבואר לפי"ז למה תלה מצב המלחמה בהרמת והנחת יד משה, והלא לפי המבואר כאן הי' תלוי הניצב בהגיון לבם של ישראל, ולפי פשוטו י"ל דבצדקת ישראל רמה ידו וברפיונם רפתה ידו, אמנם עם המבואר במכילתא יתבארו כאן הדברים וז"ל, כל זמן שהיה משה מגביה ידו היו ישראל מסתכלין בו ומאמינים במי שצוה למשה לעשות כן, ועבור זה עשה להם הקדוש ברוך הוא נסים וגבורות, ע"כ. ולפי"ז מבואר דסבת רגשי לבם של ישראל גופא היתה הרמת והנחת יד משה. ונראה דבגמרא חסרים אלו המלים המוסיפים באור, או שהלשון מסתכלין כלפי מעלה אינו קאי על בשמים אלא במשה, והכונה כשהיו מסתכלין בהרמת משה את ידו היו הם משעבדים ע"י זה את לבם לאביהם שבשמים, ולפי"ז הכונה אחת היא בגמרא ומכילתא, ודו"ק:

Comment [MN43]: Moshé's hands CAUSED faith to be reinforced and people won

רמב"ם שמות פרק יז פסוק יב

וטעם ויהי ידיו אמונה - שהיו עומדות וקיימות ברוממותן, ועל דרך האמת, נשא עשר אצבעות לרום השמים לרמוז על עשר ספירות לדבקה באמונה הנלחם לישראל, ובכאן נתבאר ענין נשיאות כפים בברכת כהנים וסודו:

Comment [MN44]: Ramban explains yadav emuna - strong/sturdy is pshat, but TRUTH/KABBALA is that they represented FAITH in GOD Fighting for them!

Comment [45MN]: כלשון ואמנה על המשוררים דבר יום ביומו (נחמיה יא כג), וכן אנחנו כורתים אמנה (שם יא), דבר קיים בברית, וכן היתד התקועה במקום נאמן (ישעיה כב כג), חזק.